

SİNGAPUR KONVANSİYONU: ARABULUCULUK ANLAŞMALARININ NEW YORK KONVANSİYONU

Mustafa Alper ENER*

ÖZ

Arbuluculuk, uyuşmazlığın taraflarının talebiyle çözüm süreci ve sonuç üzerinde kontrolün taraflarda olduğu, tarafsız ve bağımsız üçüncü kişinin veya kişilerin yardımıyla uyuşmazlığın çözülmeye çalışıldığı bir yöntemdir. Günümüzde alternatif uyuşmazlık çözümlerinden biri olarak arbuluculuğun kullanımı artmaktadır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu, verimli ve devletler arasında birbirine uyumu sağlayacak çok taraflı düzenleme bulunmamasını, ticari uyuşmazlıkların çözümünde arbuluculuğun alternatif ve etkin bir yöntem olmasını dikkate alarak, sınır-aşan arbuluculuktan doğan çözüm anlaşmalarının tanınması ve tenfiz amacıyla uluslararası bir çerçeve oluşturmak için çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar neticesinde Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon 20 Aralık 2018 tarihinde BM Genel Kurulu'nda alınan kararla kabul edilmiştir. Bu çalışmamızda BM'de kabul edilen hali ile 7 Ağustos 2019 tarihinde Singapur'da imzaya açılan, BM Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon'un hazırlık aşamaları, kapsamı ve getirdiği düzenlemeler hakkında bilgi verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: UNCITRAL, Singapur Konvansiyonu, New York Konvansiyonu, Arbuluculuk, Tenfiz.

THE SINGAPORE CONVENTION: NEW YORK CONVENTION OF MEDIATED SETTLEMENT AGREEMENTS

ABSTRACT

Mediation is a method for settling commercial disputes in which parties of the dispute have the control over the settlement process and its result, request an impartial and independent third person or persons to guide them to settle their disputes amicably. As an alternative dispute resolution method, the usage of mediation is increasing for settling international and domestic commercial disputes. The United Nations Commission on International Trade Law commenced working to create an international framework on recognition and enforcement of international settlement agreements resulting from mediation for establishing an efficient legal framework which creates harmony on cross-border enforcement and considering that mediation is

* **Arş. Gör.**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
e-posta: mustafa.ener@hbv.edu.tr.
ORCID: 0000-0002-7575-6879
DOI : 10.34246/ahbvuhfd.637923

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 10/07/2019

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 16/09/2019

an alternative and effective way of amicably settling commercial disputes. As a result of these efforts, UN General Assembly adopted the UN Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation on 20 December 2018, which is open for signature on 7 August 2019 in Singapore. In this paper, we examine and introduce the Convention's preparatory work, scope and provisions as adopted by the UN.

Key Words: *UNCITRAL, Singapore Convention, New York Convention, Mediation, Enforcement.*

GİRİŞ

Arabuluculuk, uyuşmazlığın taraflarının talebiyle çözüm süreci ve sonuç üzerinde kontrolün taraflarda olduğu, tarafsız ve bağımsız üçüncü kişinin veya kişilerin yardımıyla uyuşmazlığın çözülmeye çalışıldığı bir yöntemdir.¹ Günümüzde alternatif uyuşmazlık çözümlerinden biri olarak arabuluculuğun kullanımı artmaktadır. Tahkime alternatif olarak pek çok tahkim merkezi arabuluculuk kuralları ihdas etmiştir ya da bu amaçla hazırlık yapmaktadır.² Birleşmiş Milletler (“BM” “UN”) Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (*United Nations Commission on International Trade Law*, “UNCITRAL” “Komisyon”) sınır-aşan arabuluculuktan doğan çözüm anlaşmalarının tanınması ve tenfizi amacıyla,³ verimli ve devletler arasında birbirine

¹ BORN, s. 3. ÖZBEK, s. 491-492. ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 764. AZAKLI ARSLAN, s. 27. United Nations, Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002, New York, 2004, s. 10. Uygulamada tarafların uyuşmazlıklarının çözümünde; uzlaştırma (*conciliation*), arabuluculuk (*mediation*), bağımsız değerlendirme (*neutral evaluation*), kısa-duruşma (*mini-trial*) ve diğer benzer şekillerde isimlendirilmesi dikkate alınarak yapılan model kanun çalışmasında, tarafsız üçüncü bir kişiden destek alınan bütün dostane çözüm yöntemlerini kapsayacak şekilde uzlaştırma kavramı geniş anlamda kullanılmıştır.

² Örneğin; AAA Ticari Tahkim Kuralları ve Arabuluculuk Usulleri (*American Arbitration Association Commercial Arbitration Rules and Mediation Procedures*, 1 Ekim 2013 tarihinde güncellenmiştir), AIAC Arabuluculuk Kuralları (*Asian International Arbitration Centre Mediation Rules*, 9 Mart 2018), ICC Arabuluculuk Kuralları (*International Chamber of Commerce Mediation Rules*, 1 Ocak 2014), ICSID Kuralları Değişiklik Teklifi Ek E: (Ek Tesis) Arabuluculuk Kuralları (*International Center for Settlement of Investment Disputes Proposal for Amendment of the ICSID Rules, Annex E: (Additional Facility) Mediation Rules*), İSTAC Arabuluculuk Kuralları (*İstanbul Arbitration Centre Mediation Rules*, 26 Ekim 2015), LCIA Arabuluculuk Kuralları (*London Court of International Arbitration Mediation Rules*, 1 Temmuz 2012), WIPO Arabuluculuk Kuralları (*World Intellectual Property Organization Mediation Rules*, 1 Ocak 2016).

³ Arabuluculuk sonucunda karara bağlanan çözüm anlaşmalarının sınır-aşan şekilde tanınması ve tenfizinde yaşanan zorluklar nedeniyle bazı çözüm yolları geliştirilmiştir. Örneğin, SIAC (*Singapore International Arbitration Centre*) ve SIMC (*Singapore International Mediation*

uyumu sağlayacak herhangi bir çok taraflı düzenleme bulunmamasını, ticari uyumsuzlukların çözümünde arabuluculuğun alternatif ve etkin bir yöntem olmasını dikkate alarak bu konuda uluslararası bir çerçeve oluşturmak için çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar neticesinde, New York Konvansiyonu gibi başarılı olması temenni edilerek,⁴ BM Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon⁵ (*United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*, “Konvansiyon” “Singapur Konvansiyonu”) 20 Aralık 2018 tarihinde BM

Centre) 2015 yılında hazırladıkları model kloz (*Arb-Med-Arb Clause*) tahkim ve arabuluculuğun içiçe kullanılmasını sağlamaktaydı. Bu model kloz, taraflar arasındaki uyumsuzluğun tahkim yoluyla (SIAC) çözüleceğini, uyumsuzluk üzerine tahkimin başlatılmasının ardından tarafların iyi niyetli olarak uyumsuzluklarının çözümünü arabuluculuk yoluyla (SIMC) çözmeye çalışacaklarını, burada bir çözüme varılması durumunda çözüm anlaşmasının tahkim heyetinin önüne getirilip üzerinde anlaşılan hükümlerin tahkim kararı (rızai karar – *consent award*) şeklinde verilmesini öngörmektedir. Bu sayede kararın New York Konvansiyonu vasıtasıyla 159 ülkede tanınması ve tenfizinin önünün açılması sağlanmaktadır. Singapore International Arbitration Centre, The Singapore Arb-Med-Arb Clause, (<http://www.siac.org.sg/model-clauses/the-singapore-arb-med-arb-clause>, erişim; 05.07.2019). Singapore International Mediation Centre, SIAC-SIMC Arb-Med-Arb Protocol, (<http://simc.com.sg/v2/wp-content/uploads/2019/03/SIAC-SIMC-AMA-Protocol.pdf>, erişim; 05.07.2019).

⁴ UN, Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, s. 27, (<https://undocs.org/en/A/73/17>, erişim; 06.07.2019).

⁵ *United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation* çevirisini yaparken “*settlement agreement*” kavramını “çözüm anlaşması” veya “uzlaşma anlaşması” şeklinde çevirmeyi düşündük. Sonuç olarak “çözüm anlaşması”ni tercih etmemizin nedeni Konvansiyonun sadece arabuluculuk veya uzlaşma sonucunda varılan anlaşmaların değil, 1 numaralı dipnotta da belirttiğimiz gibi ne şekilde ifade edilirse edilsin tarafların uyumsuzluğun taraflarına çözüm dayatma yetkisi olmayan üçüncü bir kişi veya kişiler tarafından dostane bir çözüme ulaşma girişimlerine yardımcı olduğu bir yöntem sonucunda verilen anlaşmaların hepsini kapsamaktır. Bu kavramı, Erdoğan “anlaşma belgesi”; benzer bir konvansiyon taslağı olan “*Convention on Cross-Border Enforcement of International Mediated Settlement Agreements*” çevirisinde Öztürk/Yarar “uzlaşma sözleşmesi” şeklinde kullanmıştır. ERDOĞAN, s. 189. ÖZTÜRK/YARAR, s. 639-652.

7/6/2012 tarihli 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (“HUAK”) m. 18’de ise arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması durumunda imzalanan belge “anlaşma belgesi” olarak ifade edilmiştir. Türk hukukuna göre bu anlaşma belgesinin taraflar ve arabulucu tarafından imzalanması gerekmektedir. Taraflar dava açılmadan önce arabuluculuğa gitmişlerse bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh arabulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edebilecektir. Dava açıldıktan sonra arabuluculuğa başvurulması durumunda ise, anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilecektir. Anlaşma belgesi, taraflar ve bunların avukatları ile arabulucunun birlikte imzalamaları durumunda icra edilebilirlik şerhine gerek olmaksızın ilam niteliğinde belge olarak kabul edilmektedir (HUAK m. 18).

Genel Kurulu'nda alınan kararlar⁶ kabul edilmiştir. Singapur Arabuluculuk Konvansiyonu ismiyle de anılan bu Konvansiyon, 7 Ağustos 2019 tarihinde Singapur'da düzenlenen seremoniyle imzaya açılmıştır. Konvansiyonu şu ana kadar 46 devlet imzalamıştır.⁷ Bu Konvansiyonun kabul edilmesinde altmış yılını geride bırakan, 1958 yılında kabul edilen New York Konvansiyonu olarak da bilinen Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki Konvansiyon elde ettiği başarı nedeniyle önemli yer tutmaktadır. New York Konvansiyonu 159 taraf devlet ile dünya çapında en yaygın olarak kabul edilen anlaşmalardan birisidir.⁸ Singapur Konvansiyonu hazırlık çalışmalarında ve kabul edilen metninde New York Konvansiyonu'nun etkisi görülmektedir.⁹ Hatta Konvansiyonun bazı maddeleri New York Konvansiyonu'nun yansımaları şeklinde kaleme alınmıştır.

Bu çalışmamızda BM'de kabul edilen hali ile Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyonun hazırlık aşamaları, kapsamı ve getirdiği düzenlemeler hakkında bilgi verilmektedir.

I. Singapur Konvansiyonu'nun Tarihçesi

UNCITRAL, arabuluculuk ve uzlaştırma konusunda 1980 yılında UNCITRAL Uzlaştırma Kuralları (UNCITRAL *Conciliation Rules*)¹⁰ ve 2002 yılında Milletlerarası Ticari Uzlaştırmaya Dair Model Kanun (*Model Law on International Commercial Conciliation*)¹¹, 2018 yılında bunun güncellenmiş

⁶ UN, Resolution adopted by the General Assembly on 20 December 2018, 73rd Session, A/RES/73/198, New York, 2019, (<https://undocs.org/en/A/RES/73/198>, erişim; 06.07.2019). UNCITRAL tarafından 25 Haziran 2018'de kabul edilmiştir. UN, Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, s. 8.

⁷ Türkiye Cumhuriyeti de 7 Ağustos tarihinde Singapur Konvansiyonu'nu imzalayan devletler arasında yer almaktadır. (https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=_en, erişim;12.09.2019).

⁸ Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konvansiyonu Statüsü, (http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html, erişim; 27.06.2019).

⁹ UN, Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, s. 6-7.

¹⁰ UNCITRAL, Conciliation Rules, 1980, (<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/conc-rules-e.pdf>, erişim; 30.06.2019).

¹¹ 33 devlette bu model kanun temel alınarak veya bundan esinlenerek düzenleme yapılmıştır. UNCITRAL, Status Model Law on International Commercial Conciliation, 2002, (https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_conciliation/status, erişim; 30.06.2019).

hali olan UNCITRAL Milletlerarası Ticari¹² Arabuluculuk ve Arabuluculuk Sonucunda Varılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Model Kanun (UNCITRAL *Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation*, “Model Kanun”)¹³ gibi devletlerin yararlanması ve milletlerarası ticaret alanında alternatif uyuşmazlık çözümlerinin teşvik edilmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Şimdiye kadar bu alanda yapılan çalışmalar bağlayıcı olmayan nitelikte, *soft law*’dur. Bunların tamamlayıcısı olması amacıyla 2014 yılında UNCITRAL 2. Çalışma Grubu (Tahkim ve Uzlaştırma / Uyuşmazlık Çözümü), 2015 yılı içerisinde 62. oturumda uzlaştırmadan kaynaklanan uluslararası çözüm anlaşmalarının tenfizi konusunun görüşülmesini kararlaştırmışlardır. Ayrıca 2. Çalışma Grubu’nun Komisyon’a, bu konuda yapacağı çalışmanın uygulanabilirliği ve hangi şekilde yapılabileceğini sunması konusunda anlaşmışlardır. Bu oturumda, yapılan çalışmalarda bazı devletlerin çözüm anlaşmalarının icrası için özel düzenlemelerinin bulunmadığı ve sözleşme hukukunun uygulandığı tespiti açıklanmıştır. Bu konuda özel düzenlemelerin olduğu devletlerde ise çözüm anlaşmalarının

¹² Burada ticari kavramı geniş anlamda yorumlanarak ticari vasfa sahip bütün ilişkileri kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır. Bu anlamda örnek olarak: temin veya mal veya hizmet değişimi için yapılan ticari işlemler; faktoring; leasing; inşaat işleri; danışmanlık; mühendislik; lisans verme; yatırım; finanse etme; bankacılık; sigorta; imtiyaz veya kaynak işletme, joint venture ve diğer şekillerde kurulan endüstriyel ve iş işbirlikleri; hava, kara, deniz ve demiryoluyla yapılan yolcu ve mal taşıma işlemleri verilebilir.

¹³ UNCITRAL, *Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation*, 2018, (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf, erişim; 30.06.2019). Bu Model Kanunda (A/73/17, Ek II) yer alan yol gösterici ilkeler ile çalışmamızda incelediğimiz Konvansiyonun (A/73/17, Ek I) birbiri ile uyum sağlayacak şekilde olması sağlanmıştır. Model Kanunda yer alan başlıklar şu şekildedir: Genel hükümler (kanunun uygulama alanı ve tanımlar, kanunun yorumlanması), uluslararası ticari arabuluculuk (bu bölümün uygulama alanı ve tanımlar, anlaşma ile yapılabilecek değişiklikler, arabuluculuk sürecinin başlatılması, arabulucuların sayısı ve atanması, arabuluculuğun yürütülmesi, arabulucu ile taraflar arasında iletişim kurulması, elde edilen bilgilerin açıklanması, gizlilik, delillerin diğer yargılamalarda kullanılması, arabuluculuk süresinin sona erdirilmesi, arabulucunun hakem olarak hareket etmesi, tahkime veya kazai yargılamaya başvurulması, çözüm anlaşmalarının bağlayıcı ve icrai niteliği), uluslararası çözüm anlaşmaları (bu bölümün uygulama alanı ve tanımlar, genel ilkeler, çözüm anlaşmalarının tenfiz edilebilmesi için gereken koşullar, çözüm anlaşmalarının tenfizinin reddi nedenleri, paralel başvuru yapılması veya dava açılması). Devletler, arabuluculuk sonucunda varılan uluslararası çözüm anlaşmalarına ilişkin gerekli milli düzenlemeleri hazırlarken Konvansiyon ile uyumlu şekilde hazırlanmış olan UNCITRAL Milletlerarası Ticari Arabuluculuk ve Arabuluculuk Sonucunda Varılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Model Kanun’dan yararlanabileceklerdir. UN, Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, s. 9.

mahkeme tarafından onaylanması ile mahkeme kararı olarak; arabulucu veya taraflarca imzalanması ve tarafların anlaşmada anlaşmanın basit usulde icrasını belirtmesi halinde ya mahkemece kayıt altına alınması ya notere onaylatılmasıyla ya da tahkim heyeti oluşturularak tarafların çözüm anlaşmasının karar altına alması durumunda icra edildiği tespit edilmiştir.¹⁴

Çözüm anlaşmalarının tenfizi hususunda 2. Çalışma Grubu'nun hazırlık yapması, sorunlu alanları tespit etmesi ve bu sorunların çözümü için bir konvansiyon, model hükümler veya rehber metinler hazırlamasına karar verilmiştir.¹⁵

Bu çalışmalar sırasında, arabuluculuğun devlet kurumları ve mahkemelerin yanı sıra toplum ve piyasa tarafından teşvik ve tercih edilen bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olmaya başladığı, arabuluculuk anlaşmalarının tenfizi konusunda milli ve hukuki çerçevelerin geliştirildiği ve devletler arasında uyumlu bir tenfiz yöntemin geliştirilmesinin tam zamanı olduğu, arabuluculuğun esnek yapısına zarar verilmemesi gerektiği, çözüm anlaşmalarının tenfizinin ülkelere göre farklı usullerde ve milli hukukta yer alan düzenlemelere göre yapıldığı da dikkate alınarak uygun bir yöntem belirlenmesi gerektiği önemli noktalar olarak ön plana çıkmıştır. Sonuç olarak New York Konvansiyonu 3. maddeye benzer şekilde, çözüm anlaşmalarının, taraf devletlerin kendi usul kuralları uyarınca ve Konvansiyon'da belirtilen şartları taşıması durumunda, tanınmasının ve tenfizinin gerçekleştireceği düzenlenmiştir.¹⁶

¹⁴ UNCITRAL, Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its 62nd Session (New York, 2-6 February 2015), 48th Session, A/CN.9/832, Vienna, 2015, s. 9-10, (<https://undocs.org/en/A/CN.9/832>, erişim; 06.07.2019).

¹⁵ UN, Report of the UNCITRAL, 48th Session, A/70/17, Vienna, 2015, s. 24, (<https://undocs.org/en/A/70/17>, erişim; 06.07.2019).

¹⁶ Konvansiyonun tarafları, kendi usul kurallarına uygun olarak ve bu Konvansiyonda belirtilen koşullara göre, çözüm anlaşmalarını tenfiz edecektir (Konvansiyon m. 3/1). Bunun yanı sıra, ileri sürülen bir uyuşmazlığın tarafı, bu uyuşmazlığın arabuluculuk sonucunda yapılan çözüm anlaşması ile çözüme kavuşturulduğunu delillendirmek isterse, bu iddiasını kanıtlamak amacıyla dayandığı çözüm anlaşmasını kullanabilmesi de Konvansiyonda belirlenen genel prensipler başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre taraflardan birinin bir uyuşmazlığın, çözüm anlaşmasıyla önceden karara bağlanmış olan bir konudan doğduğunu ileri sürmesi halinde, Konvansiyona taraf devletler kendi usul kurallarınca ve Konvansiyonda belirtilen koşullara uygun olması durumunda, konunun çözüm anlaşması ile çözüldüğünü iddia eden tarafın, bu çözüm anlaşmasını iddiasını kanıtlamak için kullanmasına imkân verecektir (Konvansiyon m. 3/2). Bu hüküm ile çözüm anlaşmalarının tanınması imkânı sağlanmaktadır. Konvansiyona taraf devletin yetkili makamı, çözüm anlaşmalarının tanınması usulüne göre ve Konvansiyonda yer alan şartları taşıması halinde, çözüm anlaşmasının tanınmasını ve

Türk hukukunda arabuluculuktan doğan çözüm anlaşmalarının tenfizinde ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir. Arabuluculuk sonucunda karara bağlanan çözüm anlaşmalarının sınır-aşan şekilde tanınması ve tenfizinde yaşanan zorlukların bazı yöntemlerle aşıldığından bahsetmiştik.¹⁷ Bu yöntemlerin kullanılması sonucunda çözüm anlaşmasının bir mahkeme tarafından onaylanması veya icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi ve mahkeme önünde karara bağlanması durumunda 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun¹⁸ (“MÖHUK”) kapsamında yabancı mahkeme kararlarının tanınması veya tenfizi usullerine tabi olacaktır.¹⁹ Bu durum zaten Konvansiyon m. 1/3’e göre kapsam dışında bırakılmıştır. Benzer durum çözüm anlaşmasının tahkim mahkemesi vasıtasıyla hakem kararına bağlanmasında da mevcuttur. Hakem kararı olarak icra edilebilen kararlar da kapsam dışında tutulmuştur. Hakem kararı şeklindeki çözüm anlaşmalarının tanınması ve tenfizi, New York Konvansiyonuna taraf devletlerde verilen ve Türk hukukuna göre ticari nitelikte olan uyuşmazlıklar hakkında verilen bir hakem kararı ise New York Konvansiyonuna göre gerçekleştirilecek, diğer durumlarda ise MÖHUK’ta yer alan usule tabi olacaktır.²⁰

Kapsamagiren çözüm anlaşmalarının Konvansiyona dayanılarak doğrudan kullanılmak istenmesi durumunda nasıl tenfiz edileceği ise Konvansiyonda düzenlenmemektedir. Konvansiyon m. 3/1 çözüm anlaşmalarının tarafların kendi usul kurallarına uygun olarak ve Konvansiyonda belirtilen koşullara göre tenfiz edileceğini belirtmiştir. Bu konuda Türk hukukunda bir düzenleme bulunmaması nedeniyle tenfize yetkili makamın ve çözüm anlaşmalarının tenfizi usulünün belirlenmesi gerekmektedir.

Konvansiyon hazırlanırken, arabuluculuğun ticari uyuşmazlıkların çözümünde, taraflar arasında doğan uyuşmazlıkların dostane çözümü girişimlerinin bir üçüncü kişinin veya kişilerin desteğinin alındığı bir yöntem olduğu ve bunun ticari uyuşmazlıklarda uluslararası değeri dikkate alınmıştır. Arabuluculuğun milletlerarası ve milli ticari uygulamalarda devlet yargısına bir alternatif olarak kullanımının giderek arttığı belirtilmiştir. Arabuluculuğun kullanılmasının, uyuşmazlığın ticari ilişkilerin sona ermesine götüren sebepleri

delil olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

¹⁷ Bkz. dipnot 3.

¹⁸ 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, R. G. Tarih: 12/12/2007, Sayı: 26728.

¹⁹ DOĞAN, s. 105 vd. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 482 vd.

²⁰ DOĞAN, s. 140-145. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 652-655. AKINCI, s. 320 vd. ÇELİKEL/ERDEM, s. 780 vd.

azalttığı, ticari tarafların uluslararası işlemlerinin idaresini kolaylaştırdığı ve devletlerin yargı sisteminde tasarruf sağlaması gibi çok önemli kazanımlar sağladığına vurgu yapılmıştır. Farklı hukuki, sosyal ve ekonomik sistemlere sahip devletler tarafından kabul edilebilir olan arabuluculuktan doğan uluslararası çözüm anlaşmaları hakkında, çerçevenin oluşturulması ve uluslararası ekonomik ilişkilerin uyumlu bir şekilde gelişmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır.²¹

II. Konvansiyon'un Kapsamı

Konvansiyon, arabuluculuktan doğan ve taraflarca yazılı olarak²² bir ticari uyuşmazlığın çözümü için varılan anlaşmaya “çözüm anlaşması”, anlaşmanın karara bağlanması anında yabancılık unsuru (uluslararası nitelik) içermesi halinde uygulanacaktır.²³ Bu anlamda yabancılık unsuru tespit edilirken; çözüm anlaşmasının en az iki tarafının işyerlerinin farklı devletlerde olması veya çözüm anlaşmasının taraflarının işyerlerinin bulunduğu devletin, çözüm anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerin önemli bir kısmının ifa edildiği devletten ya da çözüm anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletten farklı olması gerekmektedir (Konvansiyon m. 1/1). Taraflardan biri eğer birden fazla işyerine sahipse, ilgili işyeri çözüm anlaşmasıyla çözüme kavuşturulan uyuşmazlıkla en sıkı ilişkili olan işyeri olacaktır. Bu işyerinin belirlenmesinde tarafların çözüm anlaşmasını karara bağladıkları sırada taraflarca bilinen veya bilinebilir durumlar göz önüne alınacaktır. Çözüm anlaşmasında taraflardan

²¹ BM Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon'un önsözünde bu amaçlar vurgulanmaktadır.

²² Çözüm anlaşması, herhangi bir şekilde içeriğinin kaydedilmesi durumunda “yazılı yapılmış” sayılmaktadır. Çözüm anlaşmasının yazılı olması koşulu, elektronik iletişim ile yapılması halinde içerdiği bilgilerin ulaşılabilir olması yani daha sonra bu anlaşmaya atıf yapılması durumunda kullanılabilir olması halinde gerçekleşmiş sayılmaktadır (Konvansiyon m. 2/2).

²³ Çözüm anlaşmalarının Konvansiyon kapsamında tenfizi ve taraflardan birinin bir uyuşmazlığın çözüm anlaşmasıyla önceden karara bağlanmış olan bir konudan doğduğunu ileri sürmesi durumunda, bu çözüm anlaşmasını iddiasını kanıtlamak için kullanılması imkânı verilmektedir. Çalışmamızda “**çözüm anlaşmasının kullanılması**” kavramından çözüm anlaşmalarının tenfizi ve çözüm anlaşmalarının önceden karara bağlanmış olduğunun ileri sürmesi imkânları anlaşılmalıdır.

Benzer şekilde “**tenfiz**” kavramının kullanıldığı yerler uygun düştüğü ölçüde Konvansiyon kapsamında çözüm anlaşmasının hem tenfizi hem de tanınması şeklinde anlaşılmalıdır. Kullanma (*granting relief, seeking relief*) kavramının tanımlar maddesi altında açıklanması UNCITRAL'de tartışılmıştır ancak gereksiz olduğuna karar verilerek taslaktan çıkarılmıştır. UN, Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, s. 5.

birinin işyeri yoksa, Konvansiyon kapsamında işyerine yapılan atıflar, işyeri olmayan tarafın mutad meskenine yapılmış sayılacaktır (Konvansiyon m. 2/1).

Bu Konvansiyon taraflardan birinin tüketici olarak, diğer bir anlatımla kişisel, ailevi veya ev ihtiyaçları için yapmış olduğu işlemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümü sonucunda verilen ve aile, miras ve iş hukukuna ilişkin çözüm anlaşmalarında uygulanmayacaktır (Konvansiyon m. 1/2).

Konvansiyon, çözüm anlaşmalarının bir mahkeme tarafından onaylanması ve mahkeme önüne gelen bir dava sırasında karara bağlanması ve o mahkemenin bağlı olduğu devlette mahkeme kararı olarak icra edilebilmesi durumunda uygulanmayacaktır. Ayrıca tahkim kararı olarak kaydedilen ve icra edilebilen çözüm anlaşmaları da, aynı şekilde Konvansiyon kapsamına girmemektedir (Konvansiyon m. 1/3).

Konvansiyon arabuluculuk kavramını, diğer benzer dostane uyuşmazlık çözüm yöntemlerini de kapsayacak şekilde ele almaktadır. Dostane çözüm amacıyla gerçekleştirilen yöntemin açıkça arabuluculuk şeklinde ifade edilip edilmediğine veya çözümün arabuluculuğa dayanıp dayanmadığına bakılmaksızın, uyuşmazlığın taraflarına çözüm dayatma yetkisi olmayan üçüncü kişi veya kişilerin uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla yapılan girişime yardımcı olduğu bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. Taraflara uyuşmazlık çözümünde destek olan üçüncü kişi veya kişiler ise, arabulucu olarak nitelendirilmektedir (Konvansiyon m. 2/3). Konvansiyonda yer alan kapsayıcı tanım daha önce yapılan BM çalışmalarında uzlaştırma ve arabuluculuk kavramlarının geniş anlamda birbirinin yerine kullanılabildiği görüşü ile de uyumlu gözükmektedir.²⁴

Zaman bakımından Konvansiyonun hangi çözüm anlaşmalarına uygulanacağı konusunda ilgili Konvansiyona taraf devlet için, Konvansiyonun yürürlüğe girmesinden sonra karara bağlanmış olan çözüm anlaşmalarına uygulanacağı belirtilmektedir (Konvansiyon m. 9).

Konvansiyonda devletler dışında bölgesel ekonomik birlik organizasyonlarının (“Organizasyon”) da katılımına olanak sağlanmıştır. Bağımsız devletler tarafından kurulmuş ve Konvansiyonda düzenlenen konular hakkında karar alma yetkisi olan bölgesel ekonomik birlik organizasyonları

²⁴ Benzer bir kullanım, UNCITRAL Milletlerarası Ticari Uzlaştırma konusunda Model Kanun (*Model Law on International Commercial Conciliation*) m. 1(3)’te de görülmektedir. UN, Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002, United Nations Publication, New York, 2004.

da, devletler gibi Konvansiyonu imzalayabilir, onaylayabilir, kabul edebilir, onaylanmasını uygun bulabilir veya bu Konvansiyona katılabilir. Bu durumda bölgesel ekonomik birlik organizasyonu Konvansiyonda düzenlenen konularda karar alma yetkisinin olduğu ölçüde, Konvansiyona taraf olan devletlerin haklarına ve yükümlülüklerine sahip olmaktadır²⁵ (Konvansiyon m. 12/1).

Konvansiyon metninde yer alan “Konvansiyona Taraf”, “Konvansiyonun Tarafları”, “Devlet” veya “Devletler” şeklindeki atıflarda, ilgili bağlama uygun düştüğü derecede bölgesel ekonomik birlik organizasyonları kapsayacak şekilde anlaşılacak ve onlara da uygulanacaktır.²⁶ Konvansiyon ile bir bölgesel ekonomik birlik organizasyonun kuralları arasında çıkabilecek uyumsuzluk durumu da, Konvansiyonda düzenlenmektedir. Organizasyonun kuralların kabul edilmesi veya yürürlüğe girmesi, Konvansiyondan önce veya sonra olmasına bakılmaksızın; çözüm anlaşmasının tenfiz edilmek istendiği devletin bu organizasyonun ve ilgili devletlerin tümünün bu organizasyonun tarafı olması durumunda Konvansiyon hükümleri esas alınmayacaktır. Çözüm anlaşmasının ilgili Organizasyonun üye devletleri arasında kararların tanınması veya tenfizini ilgilendirmesi durumunda da, Organizasyonun kuralları uygulanacaktır. Başka bir şekilde ifade etmemiz gerekirse, Organizasyona üye devletler ile üçüncü devletleri ilgilendiren Konvansiyon kapsamında bir çözüm anlaşması söz konusu ise, Konvansiyon hükümleri üstün tutulacaktır.

III. Arabuluculuk Sonucunda Varılan Çözüm Anlaşmalarının Tenfiz Edilebilmesi İçin Gereken Koşullar

BM Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon kapsamında arabuluculuk sonucunda varılan çözüm anlaşmasına dayanan tarafın, bunu kullanmak istediği Konvansiyon tarafı olan devletin yetkili makamına bazı belgeleri teslim etmesi gerekmektedir. UNCITRAL bu koşulları belirlerken, çözüm anlaşmasının arabuluculuk sonucunda verildiğinden gerekli olan formaliteler ile arabuluculuk yönteminin

²⁵ Bu hak ve yükümlülüklerin istisnası bu organizasyonların, Konvansiyonda değişiklik önerilerinin oylanmasında, Konvansiyona ve bölgesel ekonomik birlik organizasyonuna taraf olan devletlerin sayısına ek olarak Konvansiyon tarafı olarak sayılmamasıdır. Diğer bir anlatımla, bölgesel ekonomik birlik organizasyonlarının kendisine taraf olan devletlerden bağımsız olarak, ayrı bir oy kullanma hakkı bulunmamasıdır.

²⁶ Bu durum dikkate alınarak, çalışmamızda yer alan bu kavramların da uygun düştüğü ölçüde bölgesel ekonomik birlik organizasyonlarını içerek şekilde anlaşılması gerekmektedir.

esnek yapısını koruma arasında bir dengeyi gözetmeye çalışmıştır.²⁷ Tarafların imzaladıkları çözüm anlaşmasını ve çözüm anlaşmasının arabuluculuktan doğduğunu gösteren delilleri ibraz etmesi gerekmektedir. Konvansiyon çözüm anlaşmasının arabuluculuktan doğduğunu gösteren delilleri verilen örneklerle sınırlı olmamak kaydıyla saymıştır. Bu anlamda örneğin; üzerinde arabulucunun imzası yer alan çözüm anlaşması, arabuluculuk sürecinin gerçekleştirildiğini belgelendiren arabulucu tarafından imzalanmış bir belge, arabuluculuk eğer bir kuruluş tarafından gerçekleştirilmişse buradan verilen şahadet veya tasdikname belgesi, bu sayılan belgelerden hiçbirinin bulunmaması durumunda taraf devletin yetkili kurumu tarafından kabul edilebilen diğer kanıtlar da delil, olarak sunulabilmektedir (Konvansiyon m. 4/1).

Konvansiyonda iletişim ve belgelendirme alanındaki teknolojik gelişmeler de dikkate alınmıştır. Çözüm anlaşmasının taraflarca veya eğer böyle bir şart varsa, arabulucu tarafından imzalanmış olması koşulu, elektronik iletişim araçlarıyla yapılması durumunda da kabul edilmektedir. Arabuluculuk çözüm anlaşmasının elektronik iletişim yöntemiyle gerçekleşmiş sayılması için, bazı şartları taşıması gerekmektedir. Elektronik olarak mevcut olan çözüm anlaşmasında, anlaşmanın tarafları veya arabulucuyu belirlemenin mümkün olması ve bu elektronik iletişimde yer alan bilgilerde tarafların veya arabulucunun anlaşmaya varma niyetlerinin mevcut olması aranmaktadır. Ayrıca, elektronik iletişimde kullanılan yöntemin, çözüm anlaşmasıyla bağlantılı anlaşmalar dahil olmak üzere halin bütün şartları dikkate alındığında, elektronik iletişimin oluşturulması veya iletişime geçilmesi amacına uygun düşecek şekilde ve güvenilir olması halinde arabuluculuk çözüm anlaşmasının elektronik iletişim yöntemiyle gerçekleşmiş sayılmaktadır. Elektronik iletişim yönteminin tek başına veya diğer delillerle birlikte, yukarıda belirtildiği gibi tarafları veya arabulucunun belirlenebilmesi ve anlaşmaya varma niyetlerini gösterme fonksiyonlarını yerine getirmesi halinde de arabuluculuk çözüm anlaşmasının elektronik iletişim yöntemiyle gerçekleştiği kabul edilmektedir (Konvansiyon m. 4/2).

Çözüm anlaşmasını Konvansiyona taraf olan bir devlette tenfiz etmek isteyen taraflar, eğer çözüm anlaşması tenfiz istenen devletin resmi dilinde değilse, yetkili makamın çözüm anlaşmasının resmi dilde olmasını talep etmesi halinde çevirisini de eklemek zorundadır (Konvansiyon m. 4/3). Bu

²⁷ UN, Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, s. 6.

saydığımız belgeler dışında çözüm anlaşmasının tenfiz edilmesinin istendiği devletin yetkili makamı, Konvansiyondaki koşulların yerine getirildiğini teyit etmek amacıyla ilgili herhangi bir başka belgeyi de talep etme hakkına sahiptir. Yetkili makam çözüm anlaşmasının tenfizi talebini değerlendirirken, olabildiğince seri şekilde karar vermelidir.

Bazı durumlarda yetkili makam, tenfiz başvurusu üzerine karar vermeyi erteleme ve teminat talep etme yetkisine sahiptir. Bu durum aynı çözüm anlaşmasına ilişkin paralel (aynı sırada başka bir) başvuru yapılması veya dava açılması ihtimali dikkate alınarak düzenlenmiştir. Çözüm anlaşmasının tenfizini etkileyebilecek olan, ilgili çözüm anlaşmasına ilişkin bir mahkemeye, tahkim mahkemesine veya herhangi bir başka yetkili makama başvuru yapılmış veya dava açılmış olması durumunda, çözüm anlaşmasının tenfizinin istendiği yetkili makam, gerekli görmesi durumunda tenfiz kararının verilmesini erteleyebilmektedir. Yetkili makam ertelemeyle birlikte, taraflardan birinin talebi üzerine, diğer tarafın uygun bir teminat yatırmasına da karar verebilecektir (Konvansiyon m. 6).

Konvansiyon, tenfiz talep edilen devletin taraflara sağlayabileceği alternatif haklardan yararlanabilmesini engellemektedir. Bu anlamda, Konvansiyon ilgili taraflardan hiçbirini bir çözüm anlaşmasından, bunun tenfiz edilmek istendiği Konvansiyona taraf devletin kanunları ve taraf olduğu diğer anlaşmalar uyarınca sağlanan imkânlardan faydalanmasından mahrum bırakmamaktadır (Konvansiyon m. 7).

IV. Arabuluculuk Sonucunda Varılan Çözüm Anlaşmalarının Tenfizinin Reddi Sebepleri

Çözüm anlaşmasının kullanılmak istendiği Konvansiyon tarafı devletin yetkili makamı, çözüm anlaşmasının kullanılmasını (tenfizini veya tanınmasını) bazı durumlarda reddedebilmektedir. Tenfiz talebi, çözüm anlaşmasının kendisine karşı kullanılmak istenilen tarafın talebiyle veya yetkili makamın re'sen alacağı kararla reddedilebilmektedir.

Tenfiz talebinin çözüm anlaşmasının tenfizi sonucunda kendisine karşı kullanılacak tarafın talebiyle reddi, sadece yetkili makama Konvansiyonda belirtilen delilleri ibraz etmesi halinde mümkün olmaktadır. Bu delillerin sunulması tenfiz talebinin doğrudan reddi sonucunu doğurmamaktadır. Bu konuda kararı yetkili makam takdir edecektir. Bu deliller Konvansiyonda altı başlık altında sayılmıştır:

- Çözüm anlaşmasının taraflarından birisinin ehliyetsiz olduğunu gösteren deliller (Konvansiyon m. 5/1-a),
- Kullanılmak istenilen çözüm anlaşmasının;
 - hükümsüz, etkisiz olması veya tarafların bunu geçerli olarak tabi kıldığı hukuka göre veyahut belirli bir hukuka tabi kılınmamış olması durumunda ilgili çözüm anlaşmasının kullanılmak istendiği Konvansiyon tarafı devletin yetkili makamı tarafından uygulanacağı belirlenen hukuka göre ifa edilmesi imkânı bulunmadığı, veya
 - çözüm anlaşmasının hükümlerince, çözüm anlaşmasının bağlayıcı ya da kesinleşmiş olmadığını, veya
 - çözüm anlaşmasının sonradan değiştirildiğini gösteren deliller (Konvansiyon m. 5/1-b),
- Çözüm anlaşmasında yer alan yükümlülüklerin ifa edilmiş olduğunu veya bu yükümlülüklerin açık veya anlaşılabilir olmadığını gösteren deliller (Konvansiyon m. 5/1-c),
- Çözüm anlaşmasının kullanılmasının çözüm anlaşmasının hükümlerine aykırı olacağını gösteren deliller (Konvansiyon m. 5/1-d),
- Arabulucu tarafından arabulucuya veya arabuluculuğa uygulanacak standartların (ilkelerin) esaslı ihlali durumunda, bu ihlal olmasaydı çözüm anlaşmasının ilgili tarafının çözüm anlaşmasını kabul etmeyeceğini gösteren deliller (Konvansiyon m. 5/1-e),
- Arabulucunun taraflara, kendi tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında makul şüphe oluşturacak konuları açıklamaması durumu varsa ve bunun, taraflardan birinin çözüm anlaşmasını kabul etmesi üzerinde esaslı bir etkisi veya arabulucunun nüfuzunu haksız kullanımı anlamına gelmesi halinde çözüm anlaşmasının taraflarından birinin bu durum olmasaydı ilgili çözüm anlaşmasını kabul etmeyeceğini gösteren deliller (Konvansiyon m. 5/1-f).

Çözüm anlaşmasının tenfizi talebinde bulunmayan tarafın, bu sayılan delilleri ileri sürmesi durumunda yetkili makam çözüm anlaşmasının tenfizini reddedebilecektir. Burada görmekteyiz ki, yetkili makam ilgili tarafın bu delilleri sunması durumunda, çözüm anlaşmasının ehliyetsizlik, geçersizlik, hükmün kesin veya bağlayıcı olmaması, değiştirilmiş olması, yükümlülüklerin yerine getirilmiş olması veya açık olmaması, çözüm anlaşmasının

hükümleriyle çelişmesi, arabulucudan kaynaklanan belirli sorunların ortaya çıkması gerekçeleriyle tenfiz talebini reddedebilecektir.²⁸

Çözüm anlaşmasının tenfizinin istendiği Konvansiyon tarafı devletin yetkili makamı bazı durumlarda ise re'sen tenfiz talebini reddedebilecektir. Yetkili makam, çözüm anlaşmasının tenfizinin kabul edilmesinin, kendi kamu düzenine aykırı olması veya çözüm anlaşması ile çözüme kavuşturulan uyuşmazlık konusunun kendi hukukuna göre arabuluculuk yöntemi ile çözülemeyecek bir konuda olması durumunda tenfiz talebini reddedebilecektir (Konvansiyon m. 5/2). Bu hüküm, yetkili makamların kamu düzeninin kapsamını belirlerken takınabilecekleri tutum dolayısıyla, çözüm anlaşmalarının tenfizinde birbiriyle uyumsuz uygulamalar ortaya çıkarabilecektir. Bu da tarafların, çözüm anlaşmalarının tenfiz edileceğine olan güvenlerini zedeleyebilecektir.

Bu madde yer alan, ret sebepleri tahdidi olarak belirlenmiştir. Taraf devletler Konvansiyon kapsamına giren çözüm anlaşmalarını bu sebepler dışında başka bir gerekçeye dayanarak reddedemeyecektir. Tenfiz talebinin reddi sonucunu doğurabilecek bazı sebepler birbiriyle çakışmaktadır. Bu durum Komisyonun çalışmaları sırasında farklı hukuk sistemlerine sahip olan devletler tarafından gündeme getirilmiştir. Konu üzerinde mutabakat sağlanamaması nedeniyle düzenleme bu şekilde korunmuştur. Ancak bu durumun, sebeplerin yorumlanması sırasında yetkili makamlar tarafından göz önüne alınması gerektiği belirtilmiştir.²⁹

V. Konvansiyona Konulabilecek Çekinceler ve BM Genel Sekreterliği'ne Yapılabilecek Bildirimler

Belirli bir konuyu uyumlaştırma amacı güden milletlerarası anlaşmalarda devletler arasındaki sistem farklılıklarını dikkate alarak, katılımcı devlet sayısının fazla olmasını sağlama amacıyla taraf devletlerin ilgili anlaşmaya bazı çekinceler koyarak kabul etme imkânı sağlanmaktadır. BM Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon'a taraf olan devletlerin koyabileceği çekinceler Konvansiyonun 8. maddesinde belirlenmiştir.

Konvansiyona taraf devletler çekincesinde belirttiği kapsamda, kendisinin taraf olduğu veya herhangi bir devlet kurumunun veya devlet

²⁸ ERDOĞAN, s. 198-200.

²⁹ UN, Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, s. 6.

kurumunu temsilen hareket eden bir kişinin tarafı olduğu çözüm anlaşmalarına, bu Konvansiyonu uygulamayacağını belirtebilmektedir. Taraf devletler ayrıca sadece çözüm anlaşmasının taraflarının bu Konvansiyonun uygulanması konusunda anlaşmaları durumunda uygulayacağını da beyan edebilmektedir.³⁰ Bu çekinceler tahdididir. Konvansiyona, taraf devletlerin 8. maddede açıkça belirtilen bu iki durum dışında çekince koyamayacağı düzenlenmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz çekinceler, Konvansiyona taraf devletler tarafından her zaman konulabilmektedir. İmzalama sırasında konulan çekinceler onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması sırasında teyit edilmek koşuluyla da yapılabilmektedir. Bu gibi çekinceler ilgili devlet bakımından Konvansiyonun yürürlüğe girmesiyle birlikte geçerli olmaktadır. Bu Konvansiyonun onaylanması, kabul edilmesi veya onaylanmasının uygun bulunması sırasında veyahut katılma esnasında ya da BM Genel Sekreterliği'ne yapılacak bildirim anında konulan çekinceler, ilgili taraf devlet için Konvansiyonun yürürlüğe girmesiyle birlikte geçerli olmaktadır. Taraf devletin Konvansiyonun kendisi için yürürlüğe girmesinden sonra koyacağı çekinceler ise çekincenin tevdi edildiği tarihten altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Taraf devletlerin anlaşmaya koyduğu çekinceler ve çekince teyit şartına bağlanmışsa bu teyitler, tevdi makamı olan BM Genel Sekreterliği'ne verilmelidir. Konvansiyon kapsamında çekince koyan taraf devletler her zaman bu çekinceyi geri alabilme imkânına sahiptir. Taraf devletin çekinceyi geri almak istemesi durumunda geri alma beyanı, tevdi makamına tevdi edilmelidir. Bu geri alma beyanı tevdi tarihinden altı ay sonra etki doğuracaktır. Konvansiyona yapılan çekince veya çekinceyi geri alma beyanları, bunların ilgili Konvansiyona taraf devlet için yürürlüğe girmesinden sonra karara bağlanmış çözüm anlaşmaları için uygulanacaktır (Konvansiyon m. 9).

Konvansiyonun dikkate aldığı diğer bir husus ise farklı hukuk sistemlerine sahip olan tarafların bu Konvansiyona bütün birimleriyle taraf olmak istemesi durumunda yapacakları bildirim ile Konvansiyona taraf olacak birimleri belirleyebilme imkânının tanınmasıdır. Bu imkân Konvansiyonda 13. maddede düzenlenmektedir. Konvansiyonun tarafı bu Konvansiyon kapsamında düzenlenen konularda farklı hukuki sistemlerin uygulandığı iki veya daha fazla bölgesel birime sahip ise, imza, onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması

³⁰ Bu iki çekince ABD tarafından önerilmiştir. Konvansiyona taraf olacak devletler için seçenek ve esneklik sağlayarak Konvansiyonun uygulama kapsamını kendilerine göre şekillendirebilme imkânına sahip olmasını sağlamıştır. DEASON, s. 37

veya katılma anında Konvansiyonun bütün bölgesel birimlerine veya sadece bir veya daha fazla bölgesel birimde geçerli olacağını bildirebilmektedir. Taraflar bu bildirimini herhangi bir zamanda başka bir bildirimde bulunarak değiştirebilme imkânına sahiptir. Bildirimler tevdi makamı olan BM Genel Sekreterliği'ne yapılmaktadır. Bildirimde Konvansiyonun hangi bölgesel birimlere uygulanacağı açıkça belirtilmelidir. Konvansiyonun tarafı bu konuda herhangi bir bildirim yapmamışsa, Konvansiyonun bütün bölgesel birimlerinde geçerli olduğunu kabul ettiği şeklinde değerlendirilmektedir.

Farklı hukuki sistemlerin uygulandığı iki veya daha fazla bölgesel birime sahip olan taraflarda, Konvansiyon kapsamında düzenlenen konularda yapılan atıfların nasıl yorumlanacağı önem arz etmektedir. Bu anlamda bir devletin kanununa veya usul kurallarına yapılan atıflar, uygun düştüğü ölçüde, ilgili bölgesel birimde yürürlükte olan kanun veya usul kurallarına; bir devletteki işyerine yapılan atıf, uygun düştüğü ölçüde, ilgili bölgesel birimde yer alan işyerine; bir devletin yetkili makamına yapılan atıflar, uygun düştüğü ölçüde, ilgili bölgesel birimin yetkili makamına yapılmış sayılmaktadır (Konvansiyon m. 13/3).

VI. Konvansiyona Katılma ve Konvansiyonun Yürürlüğe Girişi

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon, 7 Ağustos 2019 tarihinde Singapur'da ve sonrasında New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde bütün Devletlerin imzasına açık olacaktır. Konvansiyon imzalayan devletlerin onay, kabul, onaylamanın uygun bulunmasına tabidir. Konvansiyon imzaya açılmasının ardından imzacı olmayan bütün devletlerin katılımına açık olacaktır. Devletlerin onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması veya katılma belgeleri BM Genel Sekreterliği'ne tevdi edilecektir (Konvansiyon m. 11).

Konvansiyon üçüncü devletin Konvansiyona taraf olmak için tevdi edeceği onay, kabul, onaylanmasının uygun bulunması veya katılma belgesinin verilmesinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir. Bir devlet üçüncü onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra bu Konvansiyonu onadığında, kabul ettiğinde, onayladığında veya bu Konvansiyona katıldığında, Konvansiyon ilgili Devlet için onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması veya katılma belgesini tevdi etme tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir. Bölgesel birimler için ise Konvansiyon, o ilgili birimde geçerli olmasını sağlayan bildirim yapıldığı tarihten altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Bölgesel ekonomik birlik organizasyonları, imzalama, onay, kabul, onaylanmasının uygun bulunması veya katılma sırasında tevdi makamına Konvansiyonda düzenlenmiş olan konuların hangilerinde üye devletleri tarafından kendisine karar alma yetkisi verildiğini belirtmelidir. Bölgesel ekonomik birlik organizasyonunun bu kapsamda belirttiği bildirim hakkında sonradan gerçekleştirilecek herhangi bir yetki paylaşımı değişikliğini, yeni yetki devirleri dahil olmak üzere derhal tevdi makamına bildirecektir (Konvansiyon m. 12/2).

Türkiye'nin Konvansiyona taraf olmak istemesi durumunda bazı prosedürlerin takip edilmesi gerekmektedir. Öncelikle, Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapacağı anlaşmaların parafı edilmesi, imzalanması, nota teatisine konu teşkil etmesi veya bu anlaşmalara katılma bildirimlerinin yapılması için atanacak temsilciler ve bu kişilerin yetkileri Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenmektedir (Kararname m. 1).³¹ Konvansiyonun imzalanması veya katılma bildiriminde bulunulmasının ardından bu anlaşmanın onaylanması için, kural olarak, önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Konvansiyonun onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun çıkarması gerekmektedir. (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ("Any.") m. 90/1). Ardından Konvansiyon, Cumhurbaşkanı kararı ile onaylanmakta ve Resmî Gazetede yayımlanmaktadır (Any. m. 104, Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Cumhurbaşkanı'na Yetki Verilmesi Hakkında Kanun³² m. 5, Kararname m. 2/1).

VII. Konvansiyonda Değişiklik Yapılması Önerisi

Konvansiyonun bütün tarafları mevcut Konvansiyonda değişiklik önerisi verme hakkına sahiptir. Taraf devletler değişiklik önerilerini Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne sunabilmektedir. Bu öneri üzerine Genel Sekreterlik önerilen değişikliği Konvansiyonun diğer taraflarına bunu tebliğ eder. Genel Sekreterlik bu tebliğde değişikliğin değerlendirilmeye alınması ve oylamaya sunulması amacıyla Konvansiyon taraflarının katılacağı bir konferans düzenlemesini destekleyip desteklemediklerini belirtmeleri talebini iletir. Bu tebliğin yapılmasından itibaren dört ay içerisinde Konvansiyon taraflarının en az üçte birinin böyle bir konferans yapılmasını desteklemesi durumunda

³¹ 9 sayılı Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ("Kararname"), R.G. Tarih: 15/7/2018, Sayı: 30479.

³² 244 sayılı Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Cumhurbaşkanı'na Yetki Verilmesi Hakkında Kanun, R.G. Tarih: 11/6/1963, Sayı: 11425.

Genel Sekreterlik Birleşmiş Milletler himayesinde değişiklik önerisinin değerlendirilmesi ve onaya sunulması amacıyla konferansı toplayacaktır.

Konferansta her öneri için oybirliğinin sağlanmasına gayret gösterilecektir. Oybirliğinin sağlanması için bütün yolların tüketilmesi ve buna rağmen oybirliği sağlanamaması durumunda, son çare olarak değişikliğin kabulü için, konferansa katılan ve oy kullanan Konvansiyona taraf devletlerin üçte ikilik çoğunluğu gerekmektedir. Burada devletlerin hem konferansa katılma hem de oy kullanmaları durumunda hesaplama katıldıkları görülmektedir. Bu durumda çekimser kalan taraflar hesaplama sırasında dikkate alınmayacaktır.

Değişikliğin kabul edilmesi durumunda, BM Genel Sekreterliği tarafından Konvansiyonun bütün taraflarına onanması, kabulü veya onayı için tebliğ edilir. Kabul edilen ilgili değişiklik üçüncü onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir. Değişiklik yürürlüğe girdiğinde bununla bağlı olma niyetini bildiren Konvansiyona taraf devletler için bağlayıcı olmaktadır. Konvansiyona taraf devletlerden biri üçüncü onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra ilgili değişikliği onadığında, kabul ettiğinde veya onayladığında, değişiklik Konvansiyona taraf olan ilgili devlet için kendi onay, kabul, onaylamanın uygun bulunması veya katılma belgesini tevdi etmesinden sonra altı ay içerisinde yürürlüğe girecektir.

Konvansiyona konulabilecek çekincelerin sınırlı olduğunu da dikkate alırsak taraf devletlerin tümünün değişikliğin kabul edilmesi konusunda desteklerini almaya özen gösterilmesinin ve değişiklikle bağlı olduğunu belirten devletler için uygulanacak olmasının sürdürülebilirlik açısından önemli olduğu kanaatindeyiz.

VIII. Taraf Devletlerin Konvansiyondan Çekilmesi

Taraf devletlerin Konvansiyondan çekilmesi 16. maddede düzenlenmektedir. Konvansiyona taraf devletler tevdi makamına (BM Genel Sekreterliği'ne) vereceği resmi yazılı bildirimle Konvansiyondan çekilebilmektedir. Bu çekilme bildirimini Konvansiyonun uygulandığı farklı hukuk sistemlerinin mevcut olduğu belirli bölgesel birimlerle sınırlı olarak yapılabilmektedir.

Taraf devletin Konvansiyondan çekilmesi, bildirim tevdi makamınca alınmasından itibaren on iki ay içerisinde yürürlüğe girecektir. Bildirimde

çekilmenin yürürlüğe girme süresi için daha uzun bir zaman belirlenmişse, çekilme tevdi makamı tarafından bildirim alınmasından itibaren bu uzun olan sürenin sona ermesiyle yürürlüğe girecektir. Konvansiyon çekilmenin yürürlüğe girmesinden önce karara bağlanmış çözüm anlaşmalarına uygulanmaya devam edecektir. Bu durumda Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon'un ilgili taraf devlet için yürürlüğe girmesinden sonra karara bağlanmış çözüm anlaşmaları ile çekilmenin yürürlüğe girmesinden önce karara bağlanmış çözüm anlaşmaları için uygulanacaktır.

SONUÇ

BM Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Konvansiyon, 20 Aralık 2018 tarihinde BM Genel Kurulu'nda alınan kararla kabul edilmiştir. Singapur Arabuluculuk Konvansiyonu ismiyle de anılan bu Konvansiyon, 7 Ağustos 2019 tarihinde Singapur'da düzenlenecek olan seremoniyle imzaya açılacaktır. Bu Konvansiyonun kabul edilmesinde altmış yılını geride bırakan, 1958 yılında kabul edilen New York Konvansiyonu olarak da bilinen Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki Konvansiyon elde ettiği başarı önemli yer tutmaktadır. Hatta Konvansiyonun bazı maddeleri New York Konvansiyonu'nun yansıması şeklinde kaleme alınmıştır.

Konvansiyon hazırlanırken, arabuluculuğun ticari uyuşmazlıkların çözümünde, taraflar arasında doğan uyuşmazlıkların dostane çözümü girişimlerinin bir üçüncü kişinin veya kişilerin desteğinin alındığı bir yöntem olduğu ve bunun ticari uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında sahip olduğu uluslararası değer dikkate alınmıştır. Arabuluculuğun milletlerarası ve milli ticari uygulamalarda devlet yargısına bir alternatif olarak kullanımının giderek arttığı belirtilmiştir. Arabuluculuğun kullanılmasının, uyuşmazlığın ticari ilişkilerin sona ermesine götüren sebepleri azalttığı, ticari tarafların uluslararası işlemlerinin idaresini kolaylaştırdığı ve devletlerin yargı sisteminde tasarruf sağlaması gibi çok önemli kazanımlar sağladığına vurgu yapılmıştır. Farklı hukuki, sosyal ve ekonomik sistemlere sahip devletler tarafından kabul edilebilir olan arabuluculuktan doğan uluslararası çözüm anlaşmaları hakkında çerçevenin oluşturulması ve uluslararası ekonomik ilişkilerin uyumlu bir şekilde gelişmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Konvansiyon arabuluculuk kavramını diğer benzer dostane uyuşmazlık çözüm yöntemlerini de kapsayacak şekilde ele almaktadır. Dostane çözüm

amacıyla gerçekleştirilen yöntemin açıkça arabuluculuk şeklinde ifade edilip edilmediğine veya çözümün arabuluculuğa dayanıp dayanmadığına bakılmaksızın, uyuşmazlığın taraflarına çözüm dayatma yetkisi olmayan üçüncü kişi veya kişilerin uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla yapılan girişime yardımcı olduğu bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. Böylece Konvansiyonun kapsamı geniş tutulmuştur.

Hukuk sistemimizde arabuluculuğun kullanımının ve öneminin gittikçe arttığını dikkate aldığımızda, arabuluculuk ile çözüme varılan ve yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıkların Türk makamlarınca tanınması ve tenfizi için gerekli düzenlemelerin yapılmasının ve Konvansiyona taraf olmamızın özellikle uluslararası ticari uyuşmazlıkların dostane çözümünün desteklenmesi için önemli bir adım olacağını düşünmekteyiz. Gerekli milli düzenlemeler hazırlanırken Konvansiyon ile uyumlu şekilde hazırlanmış olan UNCITRAL Milletlerarası Ticari Arabuluculuk ve Arabuluculuk Sonucunda Varılan Uluslararası Çözüm Anlaşmalarına Dair Model Kanun'dan yararlanılmasının da faydalı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

AKINCI, Ziya: **Milletlerarası Tahkim**, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.

ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin: **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

AZAKLI ARSLAN, Betül: **Medeni Usul Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

BORN, Gary B.: **International Arbitration: Law and Practice**, 2nd Edition, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2015.

ÇELİKEL, Aysel/ERDEM B. Bahadır: **Milletlerarası Özel Hukuk**, 15. Baskı, Beta Yayıncılık, Ankara, 2017.

DEASON, Ellen E.: "Enforcement of Settlement Agreements in International Commercial Mediation: A New Legal Framework?", **American Bar Association Section of Dispute Resolution, Dispute Resolution Magazine: ADR and Numbers**, Vol. 22, No. 1, Fall 2015, s. 32-38.

DOĞAN, Vahit: **Milletlerarası Özel Hukuk**, 4. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016.

ERDOĞAN, Ersin: “Milletlerarası Arabuluculuk Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin BM Sözleşmesinin (Singapur Sözleşmesi) Değerlendirilmesi”, **Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu**, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Pozitif Matbaacılık, Ankara, Temmuz 2019, s. 189-202.

ÖZBEK, Mustafa Serdar: **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

ÖZTÜRK, Necla/YARAR, Güven: “Milletlerarası Arabuluculuk Uzlaşma Sözleşmesinin Sınır-Ötesi Tenfizine Dair Sözleşme Taslağı”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 8, Sa. 2, 2017, s. 639-652.

Singapore International Arbitration Centre: The Singapore Arb-Med-Arb Clause, (<http://www.siac.org.sg/model-clauses/the-singapore-arb-med-arb-clause>, erişim; 05.07.2019).

Singapore International Mediation Centre: SIAC-SIMC Arb-Med-Arb Protocol, (<http://simc.com.sg/v2/wp-content/uploads/2019/03/SIAC-SIMC-AMA-Protocol.pdf>, erişim; 05.07.2019).

ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci: **Milletlerarası Özel Hukuk**, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016.

UN: Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002, United Nations Publication, New York, 2004.

UN: Report of the UNCITRAL, 48th Session, A/70/17, Vienna, 2015, (<https://undocs.org/en/A/70/17>, erişim; 06.07.2019).

UN: Report of the UNCITRAL, 51st Session, A/73/17, 25 June-13 July 2018, General Assembly Official Records 73rd Session Supplement No. 17, New York, 2018, (<https://undocs.org/en/A/73/17>, erişim; 06.07.2019).

UN: Resolution adopted by the General Assembly on 20 December 2018, 73rd Session, A/RES/73/198, New York, 2019, (<https://undocs.org/en/A/RES/73/198>, erişim; 06.07.2019).

UNCITRAL: Conciliation Rules, 1980, (<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/conc-rules-e.pdf>, erişim;

30.06.2019).

UNCITRAL: Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018, (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf, erişim; 30.06.2019).

UNCITRAL: Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its 62nd Session (New York, 2-6 February 2015), 48th Session, A/CN.9/832, Vienna, 2015, (<https://undocs.org/en/A/CN.9/832>, erişim; 06.07.2019).

UNCITRAL: Status Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, (http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html, erişim; 27.06.2019).

UNCITRAL: Status Model Law on International Commercial Conciliation, 2002, (https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_conciliation/status, erişim; 30.06.2019).